

RUTH: EEN BIJBELBOEK voor het PINKSTERFEEST

Geert Vervaecke, CCV Brugge

Het Wekenfeest

'Toen de dag van het Pinksterfeest aanbrak ...'. Zo begint in *Handelingen* (2,1) het verhaal over de vuurtongen. Eigenlijk staat er: het feest van de vijftigste dag. *Handelingen* situeert het gebeuren op het joodse Wekenfeest, dat gevierd wordt op de vijftigste dag (of zeven weken) na Pesach. Oorspronkelijk was dat het feest van de nieuwe tarweoogst. Later ging men op dat feest de gave van de Tora gedenken, wanneer de HEER het volk tot zijn godsvolk maakt door de Tien Woorden te geven. Christenen vertellen dat met het nieuwe Pinksteren het godsvolk nieuw geboren wordt door de gave van de Geest. En deze keer behoren mensen 'uit ieder volk op aarde' daartoe (2,5).

Ruth

Van oudsher leest men op het Wekenfeest in de synagoge het boek *Ruth* voor (daarom wordt dat boek een 'feestrol' genoemd). Daar zijn, naast het gegeven dat de gerst- en tarweoogst het ritme van het boek bepalen, enkele mooie aanknopingspunten voor. Zo bepaalt één van de voorschriften voor het Wekenfeest in *Leviticus*: 'ga bij het binnenhalen van de oogst niet tot aan de rand van de akker en raap wat blijft liggen niet bijeen, maar laat het liggen voor de armen en de vreemdelingen. Ik ben de Heer, jullie God' (23,22). Dat is exact wat we in *Ruth* zien gebeuren. De Wet (zoals we 'Tora' gebrekkig vertalen) is daar geen versmachtend keurslijf, maar bron van echte menselijkheid en nieuwe toekomst.

Kan het boek *Ruth*, dat aan het feest van de vijftigste dag verbonden wordt, ook ons christenen inspireren wanneer we het feest van de heilige Geest vieren? Vooraleer we daarbij stilstaan, is het goed om het boekje te (her)lezen. Het is slechts vier hoofdstukken lang en het leest als een sympathiek kortverhaal. We vinden het na het boek *Rechters* en vooraleer de grote profeten- en koningsverhalen van de boeken *Samuel* en *Koningen* beginnen.

Eigenlijk is het na *Rechters* best wel een verademing. Niet voor niets noemt de joodse traditie *Rechters* soms 'boek van het mislukken'. Je wordt niet vrolijk van al het geweld en de ontrouw die daar onverbloemd verteld worden. *Ruth* heeft dan wel als beginzin: 'in de tijd dat de rechters

het volk leiden', de sfeer is ineens toch helemaal anders en vooral veel vriendelijker. We komen terecht in een kring van mensen die het voor mekaar opnemen en die gehoorzamen aan Gods geboden.

Een vrouwenboek

Dit zal je bij het genieten van dit verhaal wel opgevallen zijn: bijna alle hoofdrollen worden vertolkt door vrouwen. Toegegeven, er is een mooie rol weggelegd voor de man Boaz (zijn naam betekent: de krachtige). Maar hij neemt die rol eigenlijk ook pas op doordat het 'toeval' en de gewiekste Noömi hem een handje helpen. De andere mannen ... Enkele zijn er alleen om te sterven (in hoofdstuk 1) en een ander om zijn staart in te trekken als hij door krijgt dat de financiële kant van een eventueel huwelijk met Ruth zal tegenvallen (begin van hoofdstuk 4). Op het einde zegt de verteller nog dat het vrouwen zijn die het kind van Ruth een naam geven, dat is in de wereld van toen helemaal ongewoon (4,17)!

Dat de Bijbel een vrouwonvriendelijk boek zou zijn, kan je alleen zeggen als je de Bijbel niet goed kent. Ruth staat op haar eigen, ontwapenende manier in de rij van sterke vrouwen, zoals de aartsmoeders in *Genesis*, zoals Ester en Judit (die elk een eigen Bijbelboek hebben). Wat in het verhaal van deze en veel andere vrouwen telkens terugkeert, is het zo typisch Bijbelse motief dat God geen toekomst maakt met man en macht.

Want over toekomst gaat het in dit op het eerste zicht onschuldige verhaal van Ruth wel degelijk. Zij wordt de moeder van een zoon die vader zal worden van Isaï, vader van niemand minder dan koning David. Vandaar dat ze één van de vrouwen is, die bij *Matteüs* een plaats krijgen in de stamboom van Jezus, de Messias.

We weten dat ook in de evangelies vrouwen een aanzienlijke rol spelen. En dat geldt bij uitstek voor de paasverhalen: daar zijn ze telkens de eerste getuigen van de verrijzenis. Is het niet een beetje verwonderlijk dat ze daarna in Handelingen veel minder genoemd worden? In het begin zijn ze nog samen met de leerlingen in de bovenzaal (1,14) maar dan verdwijnen ze uit beeld. Al zijn er natuurlijk nog vermeldingen van bijvoorbeeld Lydia (16,14) of Priscilla (18,2) die in de eerste kerk in Filippi en Korinthe duidelijk pioniersters zijn. Medewerksters van Paulus in dat grote werk van de Geest, de groei van de kerk.

Is het dan niet fascinerend dat er helemaal aan het begin van de Schrift, waar staat dat 'Gods Geest over het water zweeft' (Gen 1,2), een Hebreeuws woord (roeach) met vrouwelijk geslacht gebruikt wordt? In het

Nederlands wringt het om naar de Geest te verwijzen met 'zij' (het is nu eenmaal een mannelijk woord), maar dat doet niets af van het Bijbelse principe dat nieuw begin en perspectief altijd opnieuw alles te maken hebben met de eigen inbreng van vrouwen of vrouwelijke krachten. Die 'tederheid' waarover paus Franciscus zo graag spreekt.

Hoe wordt een nieuwe toekomst mogelijk?

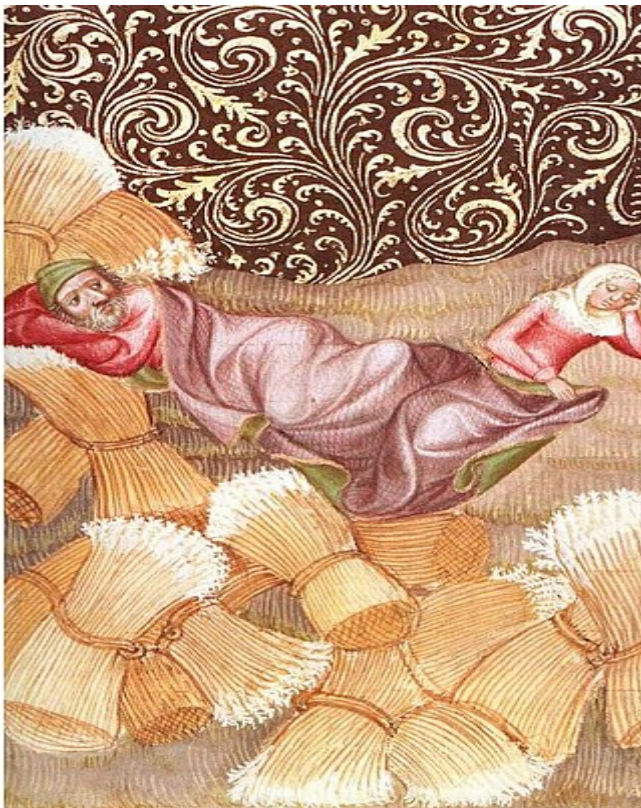
Haar plaats in de stamboom van Jezus verdient Ruth niet louter door haar moederschap. Ze is op een door en door eenvoudige manier een niettemin buitengewoon voorbeeld van goedheid en trouw. Ze blijft trouw aan de zijde van haar schoonmoeder Noömi, die zo zwaar door het noodlot getroffen is dat ze er bitter door wordt (herlees maar even 1,20-21, dat is uiterste wanhoop). Ruth is trouw, ook als ze daarvoor naar den vreemde moet, als ze bij wijze van spreken haar zekerheden los moet laten.

Ze werkt zo hard om voor Noömi te zorgen dat Boaz daardoor in beweging gezet wordt om het voor haar op te nemen. Ze doet getrouw wat Noömi van haar vraagt maar neemt ook zelf de volle verantwoordelijkheid. Zo is het een mooi en ontroerend detail dat de verteller haar in de nacht, wanneer ze als het ware betrapt wordt door Boaz, uitdrukkelijk laat zeggen: 'ik ben Ruth', iets wat in Bijbelverhalen niet zo vaak gebeurt (3,9).

Kortom, er wordt in dit verhaal op een merkwaardige manier over de werkzaamheid van de God van Israël gesproken. Hij komt nergens tussen maar Hij 'gebeurt' in wat mensen doen en laten en in de acties waartoe ze mekaar inspireren. Voor hem volstaat het kennelijk om dat te laten geschieden en te faciliteren. Want, zegt de verteller, 'het toeval wilde dat de akker waar ze kwam van Boaz was'. En die Boaz is een familielid van de overleden man van Noömi (2,3). Toeval, is dat niet het incognito van God?

De heilige Geest waarover het Nieuwe Testament vertelt, zal altijd en overal op deze manier werken. Hij (zij !) vormt als het ware een samenwerkende vennootschap met mensen die onder zijn bezieling het goede doen. Die gemeenschap vormen over alle nationale en sociale grenzen heen. Misschien is dat wel één van de grote redenen waarom in het Pinksterverhaal iedereen het getuigenis van de apostelen verstaat: ze spreken woorden van menselijkheid en goedheid, zaken waarnaar elke mens hunkert.

Is er nog wel een toekomst? En hoe wordt die dan mogelijk? Dat moet ook de levensgrote vraag geweest zijn bij de leerlingen van Jezus na zijn dood. Later getuigen ze dat het Gods Geest is die hen weer op weg heeft gezet, een wereldwijde nieuwe toekomst tegemoet. 'In de Naam,' zo zeggen ze, 'van Jezus die de Christus (dat betekent: de Messias) is'.

Ruth en Boaz, illustratie uit de Wenceslausbijbel (14de eeuw)

Zalig die honger

Op het eerste zicht kan het boek *Ruth* een idylle lijken, met in het midden een aardig liefdesverhaal. Overigens is ook de mooie, delicate wijze waarop Ruth en Boaz naar mekaar toegroeien, een verademing na de vele bedenkelijke man-vrouw-relaties in *Rechters* (denk bij voorbeeld aan *Simson* en *Delila*...). Maar *Ruth* is ook een verhaal van honger.

Het begint met een hongersnood die mensen dwingt naar den vreemde te trekken, weg uit Betlehem (een naam die, pijnlijk genoeg, 'huis van brood' betekent). Wanneer later Noömi en daarna haar beide schoondochters hun man verliezen, belanden ze in de precaire leefsituatie van weduwen. Ruth

wordt een bedelaar om haar schoonmoeder en zichzelf in leven te kunnen houden, ze belandt letterlijk in de marge van de maatschappij (de randen van de akker waar geoogst wordt).

Daarmee stappen Noömi en Ruth in die lange, Bijbelse stoet van mensen op zoek naar brood van leven ('de fanfare van honger en dorst'). Zoals Abraham die van de honger naar Egypte moet, Isaäk naar de Filistijnen, de zonen van Jacob weerom naar Egypte, enz. De heilsgeschiedenis is ook een verhaal van honger en de eeuwige zoektocht naar brood. Geen wonder dat het *Johannesevangelie* Jezus laat zeggen: 'Ik ben het brood van leven'. In hem zien christenen de vervulling van dat eeuwenoude verlangen. Dat vertellen ze o.a. ook met het fameuze verhaal van het broodwonder. En kijk, wat zegt de verteller in Ruth? 'Ze at tot ze genoeg had en ze hield zelfs nog over !' (2,14).

Als de Geest op de vijftigste dag op de leerlingen en vrienden (vrouwen inbegrepen) van Jezus neerdaalt, brengt hij nieuw leven bij mensen die honger hebben. Hoe zou God toegang kunnen vinden in harten die niets nodig hebben en zich misschien vervelen door het te veel? Die letterlijk zelf-genoeeg-zaam leven?

Tot op vandaag zijn christenen mensen die net zoals iedereen de lasten van het leven dragen en daarbij soms het gevoel hebben dat God de grote afwezige is en Jezus een mooie figuur van lang, heel lang geleden. En toch zie je altijd opnieuw hoe ze niet bij de pakken blijven zitten maar 'verder gaan, op ongebaande wegen'. Zouden we de Geest dan niet mogen omschrijven als Gods zachte kracht in hen, die geduld en moed geeft om deze wereld te bewonen, ondanks al zijn verscheurdheid? Om te hunkeren naar de nieuwe schepping en die mee voor te bereiden?

Voor alle volken

Op het einde van het boek verdwijnt Ruth. De tekst luidt: 'de buurvrouwen zeiden: Noömi heeft een zoon gekregen' (4,17). Noömi, niet Ruth ! Daarmee plaatsen ze de oude weduwe die alles verloren had, naast aartsmoeders zoals Sara en Hanna. Die krijgen eveneens een zoon, een toekomst wanneer dat, menselijk gesproken, al lang onmogelijk geworden is. Het boekje besluit dan met een korte geslachtslijst waarin alleen nog de mannen vermeld worden. Je zou bijna zeggen (om in de sfeer van de oogsten te blijven) dat Ruth als de graankorrel is, die sterft om vrucht te dragen ... Nog een keer: hoe juist zit het *Matteüsevangelie* als het haar tot voor-moeder van Jezus maakt!

Nu moeten we toch nog even goed bekijken waar die vrouw, die toekomstbepalend is voor het godsvolk, vandaan komt. Want ze is geen dochter van Israël maar een Moabitische. Moab is een heidens buurvolk en als we zeggen dat het niet hoog ingeschat wordt door Israël, is dat nog zacht uitgedrukt. De Moabieten, zegt de Bijbel spottend, stammen af van iemand die geboren werd uit de schandelijke one-night-stand van dochters met hun vader Lot, die ze daarvoor eerst dronken hadden gevoerd (Gen 19).

Dan kijk je er toch van op dat de Bijbel niet wegmoffelt dat iemand uit een verloederd en bespottelijk volkje een cruciale rol speelt? Of beter gezegd: *Ruth* toont verhalenderwijs dat er geen andere weg is om van gemis en miserie naar leven en vreugde te gaan dan de weg van de samenwerking over grenzen en verschillen heen. En dat niet vanuit grootse, nobele bedoelingen maar gedreven door eenvoudige medemenselijkheid en respect voor Gods Wet.

Het getuigenis van het Nieuwe Testament over de werking van de heilige Geest zegt precies dat: de Geest van God is als een wervelwind die mensen ertoe brengt om elkaar ondanks hun verschillen te verstaan. De vrucht van de Geest is dat mensen zich niet langer barricaderen in het bekende en het zekere. Alle regels waarachter ze zich, meestal met de beste bedoelingen, verschuilen, worden relatief ten opzichte van het ene gebod van Jezus: heb elkander lief zoals ik u heb liefgehad.

Moraal van het verhaal

We komen nog even terug op de vraag: waar is God in het boek *Ruth*? Jawel, we horen zijn Naam klinken in de korte gebeden van Noömi en Ruth. Maar God, die zich elders in de Bijbel juist door zijn daden laat kennen, hoeft hier niet tussen te komen. In *Ruth* zien we mensen die elkaar recht doen, die elkaar 'behoeden en doen leven', precies zoals God het bedoeld heeft 'in den beginne'.

'Waar is de Geest?' vragen mensen, 'wat bedoel je als je over zoiets vaag spreekt als de Geest?'. Daar is de Geest, waar mensen met elkaar gemeenschap vormen, samen het brood breken, samen bidden en zingen, de Schriften lezen, solidair zijn en zorgen dat niemand nood lijdt (Hand 2,42 en 4,34).

Voetnoot

Het loont de moeite om een keer de film *Les glaneurs et la glaneuse* van de Franse cineaste Agnès Varda te bekijken: een beklievende

documentaire over mensen die vandaag aren lezen aan de randen van de akker van onze samenleving !

